

Minka Nijhuis

De verte dichterbij

2026

Jaarlijkse Franciscuslezing
georganiseerd door het
Franciscaans Studiecentrum
in samenwerking
met de Minderbroeders

De verte dichterbij

Minka Nijhuis

De verte dichterbij

Jaarlijkse Franciscuslezing
georganiseerd door het
Franciscaans Studiecentrum
in samenwerking met
de Minderbroeders

Jaarlijkse Franciscuslezing

1. Minka Nijhuis, De verte dichterbij (Utrecht, 1 oktober 2026).

Onder redactie van Krijn Pansters

Open Press Tilburg University
Tilburg, The Netherlands

© Franciscaans Studiecentrum, Tilburg University, 2026

ISBN: 9789403944425

DOI: <https://doi.org/10.56675/9789403944425>

Opmaak: LINE UP boek en media bv

Dit boek is ook Open Access beschikbaar onder de voorwaarden van de Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Licentie (CC BY 4.0). De volledige licentievoorwaarden zijn beschikbaar op <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

De verte dichterbij

*“Hope” is the thing with feathers
That perches in the soul
And sings the tune without the words
And never stops at all*

Emily Dickinson

Het was april 2003 toen ik Sawsan in Bagdad leerde kennen. Net na de Amerikaanse invasie en de val van Saddam Husseins bewind was de stad nog steeds een gevaarlijke cocktail van gevechten en rovende bendes. Toch werd in het Rashid theater een toneelstuk opgevoerd. Het was de eerste vrije voorstelling sinds decennia. In een paar dagen tijd had een groep van zo'n vijfendertig jonge acteurs bij het schijnsel van zaklantaarns de voorstelling voorbereid. Ze noemden zichzelf Nadjien, de overlevenden. Al zo'n tien jaar eerder was de cultuurgroep opgericht. In het diepste geheim hadden ze af en toe gedichten en toneelstukken gepresenteerd; dit was hun eerste publieke optreden. Het theater had in de oorlog zware schade opgelopen. Daarna was het meedogenloos geplunderd. Over glasscherven, kogelhulzen en de brokstukken van een neergestort plafond stapte het publiek naar binnen. Weinig Irakezen waagden zich die dagen al buiten, maar ondanks dat was de donkere, bloedhete zaal nagenoeg vol. Het toneel lag nog bezaaid met vernielde attributen: opgekrulde filmrollen en geknakte stellages met kapotte verlichting. Een tros legerhelmen deed dienst als decoratie. Tijdens de voorstelling was te horen hoe plunders aan de achtergevel verder gingen met hun bezigheden. De acteurs sliepen 's nachts bij toerbeurt met een geweer in het gebouw om het tegen dieven en krakers te beschermen. Onder het puin lag nog een lijk, zei een van hen.

Het was een chaotisch experimenteel stuk en ik was vast niet de enige die een groot deel van de gezochte symboliek niet begreep. Maar daar ging het niet om. Voor het eerst zagen de inwoners van Bagdad in een van hun eigen theaters hun recente geschiedenis van dictatuur zonder censuur verbeeld. Velen lieten hun tranen de vrije loop.

In het publiek kwam ik Sawsan met haar man en vrienden tegen. Een opvallende verschijning met sprekende ogen in een gezicht omlijst door kort glanzend haar. Ze nam meteen het woord toen ik vroeg wat de voorstelling voor haar betekende. “Ik voelde me weer mens,” zei ze.

Met haar man Fadhil reed ze me vervolgens door Bagdad. President George W. Bush had kort tevoren op het vliegdekschip de USS Abraham Lincoln bij een spandoek met Mission Accomplished triomfantelijk verklaard: “Major Combat Operations in Iraq have ended.” Ook uit veel nieuwsberichten sprak optimisme. Sawsan reageerde met scepsis: “Dit is nog lang niet voorbij.” Het was vanwege die woorden dat ik introk bij het kleine huishouden van Sawsan, haar man en haar bejaarde moeder Khala om hun dagelijks leven van zo dichtbij mogelijk vast te leggen.

Onder het Amerikaanse bestuur, dat zetelde in een van Saddams vroegere paleizen, werd hun vertrouwde stad gaandeweg een doolhof van betonnen muren, verstopte verkeersaders en checkpoints. Een autorit van tien minuten om boodschappen te doen of vrienden op te zoeken kon zomaar ontaarden in uren. Overdag vijftig graden en geen elektriciteit voor een ventilator of airco. Het dagelijkse geweld bracht onzekerheid over het lot van dierbaren als ze niet voor het donker thuis kwamen. Sommigen kwamen nooit meer thuis. Aangeslagen vertelde Sawsan op een dag over kleine Ahmed die al zo veel begreep over de vernietigende werking van bommen dat hij op zijn ledematen had geschreven: “Dit been is van Ahmed. Deze arm is van Ahmed.”

Ik was geen beginner in het vak meer toen ik in die wijk in Bagdad neerstreek. Ik had de voorgaande jaren onder andere bericht over de

conflicten in Myanmar, Cambodja, Oost-Timor en Afghanistan. Maar nooit eerder leerde ik in zo'n korte tijd zo veel over een dagelijks bestaan in oorlog. En over de kunst van het overleven. Als het geronk van helikopters slapen onmogelijk maakte, stemde Sawsan voor haar moeder de radio af op een programma dat liefdesdrama's van luisteraars uitzond. Nadat op een nacht de bommen zo dichtbij ontploften dat de ramen naar binnen sprongen en haar moeder bedekt onder scherven wakker schrok, plukte Sawsan een gardenia voor bij het ontbijt zodat de zoete geur de angst en de somberte zou verjagen. Om de moed er in te houden dronken we soms gedrieën op de grote bank in de zitkamer appelsap uit sierlijke glazen en deden alsof het champagne was.

Nooit eerder ook maakte ik van dichtbij mee hoe groot de kloof werd tussen de mediaberichten en het dagelijks leven in de stad. Nog een tijdje werd het nieuws gedomineerd door overleg over een grondwet voor het nieuwe Irak dat de Amerikanen beloofd hadden, maar in de straten doken steeds vaker Iraakse milities en doodseskaders op. Ontvoeringen waren aan de orde van de dag. Conflicten broeiden tussen de oude en de nieuwe macht, spanningen tussen sjiiten en soennieten speelden op – met buurlanden die een flink handje hielpen met oppoken – en oude persoonlijke rekeningen werden maar al te makkelijk vereffend in een wetteloos land boordevol wapens.

Toen de oorlog in alle hevigheid losbarstte, was de aandacht van de wereld alweer grotendeels weggeëbd. Vrijwel alleen nog grote bom-aanslagen haalden de media. De dagelijkse kleinere die huize Sawsan opschrikten, deden er al lang niet meer toe. Het cruciale gegeven dat alle rampspoed vooraf gegaan was door een invasie die op onwaar-

heden over massavernietigingswapens was gebaseerd, een operatie die ook Nederland politiek gesteund had, verdween uit het internationale geheugen. Om er maar een doodenkele keer nog in terug te keren. Bij de inwoners van Irak en miljoenen andere burgers in de regio bleef wel degelijk hangen dat internationaal recht selectief werd toegepast als het zo uitkwam. Het zijn zware grieven die tot de dag van vandaag de dag rondwaren.

Als meisje had Sawsan gedroomd van een bezoek aan Amerika, het land waarover haar vader met zo veel affectie sprak. Hij had er als eerste Irakees een PhD behaald en bij een hartelijk gastgezin gewoond. Nog jarenlang daarna gingen de kerstkaarten tussen de twee families heen en weer. Uiteindelijk besloten Sawsan en haar moeder door al het geweld noodgedwongen wat ze zelfs in de zwarte jaren van de dictatuur niet wilden. Ze verlieten hun land. Omdat Sawsan enige tijd voor de Amerikaanse coalitie had gewerkt, kwamen ze met hun asielaanvraag in Baltimore terecht.

Amper was ze destijds gearriveerd of ze waarschuwde al dat vrijheid en democratie nooit vanzelfsprekend zijn. Woorden die ook president Obama in de mond nam. Maar Sawsan was ervaringsdeskundige bij uitstek. En als er iemand in haar nieuwe thuis vol overtuiging naar de stembus ging en in vrouwenmarsen mee liep, was zij het wel.

Toen de VS in de greep raakten van president Trump en de zijnen, sprak ze daar met evenveel observatievermogen als onverschrokken kalmte over. Je niet verliezen in moedeloosheid, wanhoop of angst, weldenkend en humaan blijven, de ander niet als vijand beschouwen – dat waren haar daden van verzet. Zo had ze die vroeger in de

beslotenheid van het huis in Bagdad ook gepleegd. Eerst onder het bewind van Saddam en vervolgens in de oorlog. Haar kregen ze niet klein.

Het is ruim 35 jaar geleden dat ik besloot me te wagen aan het vak van journalist. Wapenfeiten bezat ik niet. In tegenstelling tot veel collega's had ik nooit voor de schoolkrant geschreven. Te druk met spijbelen. In de familie deed wel een anekdote de ronde dat ik vanaf ons vakantie-adres naar vrienden thuis zo beeldend had beschreven hoe mijn onderbroeken over de Duitse autobahn fladderden toen onze koffers van het imperiaal vlogen. Het enige dubieuze compliment over mijn pen dat ik later had ontvangen, kwam van een leraar aan de universiteit die me verdacht van plagiaat omdat mijn paper over de Rode Khmer in Cambodja te goed geschreven was. Hij kreeg er zijn vingers niet achter, maar gaf me voor de zekerheid slechts een zes.

Mijn rolmodellen vormden de legendarische Martha Gellhorn – welke beginner had deze Amerikaanse *femme fatale* van de oorlogsjournalistiek niet in het vizier? Onverschrokken deed ze verslag van de Spaanse burgeroorlog. Toen vrouwelijke verslaggevers door de geallieerden accreditatie werd geweigerd terwijl de invasie in Normandië op handen was, meldde ze zich aan als verpleegster op een hospitaalschip. Eenmaal aan boord sloot ze zich op in de wc en bereikte als een van de eersten de nieuwe frontlinie van Noord Europa. Haar boek *The Face of War*, dat met compassie en empathie bericht over degenen die door oorlog worden getroffen, droeg ik jarenlang op mijn reizen mee. Ze deed ook uitspraken die ik bruikbaar vond voor mijn werkwijze in de journalistiek: “I dont talk to politicians, I talk to people.”

Clare Hollingworth, de Engelse journaliste die haar huwelijksreis naar Duitsland gebruikte om de nazi's af te luisteren en die als eerste berichtte over het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, was eveneens een lichtend voorbeeld voor me. Toen de Poolse geheime dienst op haar deur klopte riep ze: "You can't arrest me, I'm naked." Die tegenwoordigheid van geest had ik overigens zelf niet toen ik enkele jaren later werd gearresteerd in Myanmar (Birma) en het land moest verlaten.

Mijn eerste journalistieke missie was Cambodja. Eind jaren tachtig was een internationaal press corps neergestreken om van een nieuw hoofdstuk in de periode na het gruwelbewind van de Rode Khmer verslag te doen. Als zelfverklaard reporter had ik geen toegang tot de persconferenties en andere officiële gelegenheden waarmee de journalisten werden onthaald. Die nood bleek een deugd. De grote woorden en beloftes van de autoriteiten voor de microfoon, wat was ervan zichtbaar in het dagelijks bestaan van Cambodjanen? De grote geschiedenis had hun kleine levens bepaald. Wat dachten zij nu er een zoveelste hoofdstuk aanbrak in de tragische historie van hun land? Terwijl ik over straat liep, nodigde de ene na de andere familie me hun huis binnen. Al die verhalen over vermoorde en omgekomen familieleden maakten de doden bijna net zo tastbaar als de levenden. De ontmoetingen vormden bij elkaar een handzame leidraad voor mijn vak. Persoonlijke kronieken die beklijven: bouwstenen om het grotere complexe verhaal zo aansprekend mogelijk te vertellen.

Het duurde niet lang of Myanmar kwam mijn leven binnen. "Daar is al decennia een oorlog aan de gang waar vrijwel niemand over bericht," zei een Britse malariadeskundige die ik in Vietnam in het begin van de jaren negentig had leren kennen. Genereus hielp hij me aan

contacten van etnische minderheden die zich vanuit de jungle verzetten tegen de dictatuur en strenden voor gelijke rechten. Jongeren uit de steden hadden zich bij hen aangesloten. Ik was nauwelijks ouder dan zij. Het raakte me hoe hun leven plotseling volledig om zijn as gedraaid was. Hoe groot waren de offers en konsekwenties die ze vanuit de schoolbanken van hun vroegere bestaan nooit hadden voorzien. Het verhaal van Myanmar kroop diep onder mijn huid. Grotendeels vergeten door de buitenwereld werd het mijn grote journalistieke liefde en is dat tot de dag van vandaag gebleven.

Nadat rond 2010 prille hervormingen op gang kwamen, waagden velen van mijn oude bekenden zich aan een terugkeer naar huis. Het was een periode van fragiele hoop en de reportages die ik daarover maakte vormden voor mij als journalist een welkom serum na al die jaren dat de droom van een vrijer land onbereikbaar ver geleken had.

Maar ik hoorde ook kritischer geluiden. Doorgewinterde dissidenten waarschuwden dat het leger nog altijd de dienst uitmaakte en dat het te vroeg was voor het volledig normaliseren van de westerse betrekkingen. Ze kregen helaas wel gelijk. Op 1 februari 2021 greep het leger weer de volledige macht.

De eerste protesten waren vreedzaam. De teksten en outfits waren zo ludiek dat de stemming iets van een festival weg had. Een bruidspaar in vol ornaat en een bord: "Ons huwelijk kan wachten, dit protest niet." Een zwangere vrouw met op haar bolle ontblote buik: "Ik wil voor mijn kind een toekomst in vrijheid." Al snel sloeg de sfeer om. Toen de avondklok werd opgelegd, begonnen burgers een lawaai-protest. Het is een traditioneel bijgeloof om boze geesten te verjagen.

Als opstandige gevangenen sloegen ze op potten en pannen, ze ramden met staven tegen de stangen van hun balkons en het traliwerk in hun trappenhuizen. Razzia's raasden door de straten, gevangenis en martelcentra raakten voller dan ooit eerder in de geschiedenis. Al snel vielen de eerste doden en gewonden door geweervuur.

Anders dan de generaties voor hen, die volwassen werden onder de stalen vuist van de militairen, hadden deze jongeren na een tiental jaren van prille hervormingen enige vrijheid geproefd. Ze hadden via internet contact met leeftijdgenoten overal ter wereld, ze koesterden ambities en zagen een toekomstperspectief. Dat alles werd hen door de staatsgreep in een genadeloze klap afgenomen. Terug naar de inktzwarte dictatuur waarin ook hun ouders en grootouders hadden moeten leven? Dat nooit, zeiden ze.

Onder hen was ook Maung Saungka. Ik had hem leren kennen als een wat mollige jongeman die al op jonge leeftijd wist dat hij dichter wilde worden. Hij was een vrijdenker die het er van nam in de geneugten van de vroegere hoofdstad Yangon. Hij verwierf ook buiten de grenzen enige faam vanwege een spotdicht over een president en zijn penis. Hoewel geen naam genoemd werd, vatte de legerleider dat persoonlijk op. Maung Saungkha verweerde zich op Facebook: "Je kunt mij arresteren, maar mijn gedichten niet. Nooit." Kort daarna werd hij opgepakt en tot zeven maanden cel werd veroordeeld. Hij was ook een vredesactivist; alleen al de gedachte aan een geweer maakte hem misselijk.

Een jaar na de staatsgreep trof ik hem in de jungle. De stadse vrijbuiters was een afgetrainde gedisciplineerde guerillacommandant die met een

aantal vrienden een eigen leger had opgericht. Zijn gemoedelijke blik verhardde toen hij uitlegde hoe ook hij ertoe gekomen was de wapens op te nemen. Als dichter was hij altijd overtuigd geweest van de kracht van woorden. Maar tegenover een junta die zijn eigen burgers als vijanden terroriseerde, legde poëzie het af.

Ik dacht aan Sebastian Haffners monumentale *Het verhaal van een Duitser*. Ik ken geen boek dat zo inzichtelijk beschrijft hoe na de vernedering van Versailles, een periode van bloei en tomeloze welvaart en de economische krach met al zijn politieke ontreddeering het nazisme opkomt. Huiveringwekkend ook, hoe hij dat ongelijke duel tussen het individu en de oprukkende nazistaat op papier zette. Haffner verliet het land, ook om zijn joodse verloofde van een vrijwel zekere dood te redden. Maung Saungkha maakte een andere keuze toen hij concludeerde dat zijn vreedzame verzet het aflegde tegen de terreur van de staat: hij claimde het recht zich met wapens te verdedigen.

Hij maakte zich geen illusies over de militaire krachtmeting. Het leger stamt uit de onafhankelijkheidsstrijd tegen de Britten en had zich verankerd in alle vezels van de samenleving. “Ik wist dat het een lange strijd zou worden,” zei hij terwijl hij terugkeek op die dagen dat hij Yangon verruilde voor de jungle. Hij richtte zijn blik op de komende drie tot vijf jaar. Verder vooruit denken kon hij zich mentaal niet permitteren. Hij zei wat heel velen zeiden: “Het is nu of nooit. Mensen sterven in deze revolutie. Dat moet niet het leven van de volgende generatie zijn.” Door onze gesprekken echode ook de vrees dat hij iemand zou worden die hij niet wilde zijn: “Ik ben er altijd trots op geweest dat ik dichter ben. Soms ben ik bang om het vermogen om te schrijven kwijt te raken.”

Zijn poëzie kwam niet veel verder dan flarden, zelfs lezen kostte al moeite. Alle verantwoordelijkheden drukten zwaar, al verborg hij dat tegenover zijn troepen met een glimlach. “Ik doe alsof ik een soldaat ben. Elke dag neem ik beslissingen die ik eigenlijk niet wil nemen. Ik geef opdracht om te vechten. Ik ben ook de eerste die het bericht krijgt als jonge strijders sterven in de frontlinie. In dit leger ben ik hun vader en hun moeder.” Zijn stem haperde. Toen kwamen, geluidloos, de tranen.

Het junglekamp had een bibliotheekje van bamboe. Er waren bundels met korte verhalen van Myanmarrese auteurs, maar ook internationale werken. Gabriel Marcia Marquez’ *One Hundred Years of Solitude* en *The Waste Land* van T.S. Eliot. Een groot deel van de collectie las hij destijds in de gevangenis. Doos voor doos waren de boeken de jungle ingesmokkeld.

In de wreedheid van oorlog wilde hij schoonheid levend houden. Op zijn smartphone stond een clipje van een jonge zanger en een violist die voor een kapotgebombardeerd huis het naderen van de regentijd bezongen. Hij lachte nerveus bij de herinnering hoe hij hen filmde. De gevechtsvliegtuigen van de junta konden elk moment weer aanvalen. De beelden moesten binnenkort online. “We willen laten zien dat we geen oorlogszuchtige mensen zijn. We willen niet doden. In onze harten leeft kunst. Daarom werden we revolutionairen.”

De internationale kenners die net na de staatsgreep voorspelden dat de militairen de massale opstand binnen de kortste keren de kop zouden indrukken, werden in veel buitenlandse media uitgebreid geciteerd. Ze kregen ongelijk. Ruim vijf jaar later zijn de militairen de controle

in een deel van het land kwijt; ze moeten tegelijkertijd op meer fronten vechten dan ooit eerder in de geschiedenis.

Ik zeg dit niet om een analyse van het slagveld op te dissen. Het is evenmin mijn bedoeling om gewapende strijd te bewieroken. De tragiek is immers immens. Een verwoest land, materieel en immaterieel. Ook een aantal van de gewapende oppositielegers begaan schendingen van mensenrechten en sommige leiders maken zich schuldig aan corruptie – al tonen de statistieken duidelijk aan dat het regime de hoofdschuldige is. Ik zeg dit omdat we als media vaak bij voorbaat cynisch naar verzet en *people's power* kijken. Dat we mogelijk vergeten wat het betekent als een bevolking het recht aan zijn zijde weet, als het niet alleen tégen maar ook vóór iets strijdt.

Het was november 2024 toen ik Maung Saungkha in zijn hoofdkwartier in de jungle opnieuw opzocht. Zijn collega's zaten vol vragen over Syrië nadat ze hoorden dat ik daar ook geweest was. Zo wilden ze weten hoe Syriërs zich geweerd hadden tegen de luchtaanvallen, die ook in Myanmar steeds heviger werden.

Op mijn Ipad liet ik foto's zien van de reddingswerkers, de Witte Helmen, in het oosten van Aleppo. In 2011 waren burgers massaal in opstand gekomen tegen het bewind van Bashar al Assad. Nadat de protesten met geweld werden neergeslagen, doken overal gewapende groepen op en het land werd een groot strijdtoneel. De bombardementen van het leger ontzagen niets en niemand. "We zijn net proefdieren op wie al het mogelijke wapentuig wordt uitgetest," zei iemand tegen me. Reddingswerkers waren er aanvankelijk niet. Zo ontstond onder

degenen die niet wilden vechten in 2013 het idee om de Civil Defence op te zetten. De Witte Helmen heetten ze in de volksmond.

Via kilometers lange destructie belandde ik in april 2014 in het kleine kantoor van Khaled Hajjo in Oost-Aleppo waar de oppositie en gewapende strijdgroepen zich verschanst hadden. Khaled had zijn studie rechten onderbroken om mee te doen aan de protesten tegen het regime. Toen de eerste reddingsteams ontstonden, kreeg hij de leiding over enkele tientallen vrijwilligers. Met boerengereedschap trokken ze er op uit, soms ook groeven ze met blote handen slachtoffers uit het puin.

Er was buitenlandse financiering op gang gekomen, maar op de kleine compound die voorheen als opslagplaats voor geconfisqueerde auto's fungeerde was het nog steeds behelpen. Op het parkeerterrein speurde een vrijwilliger het luchtruim af. Hij liep tegen de zeventig. Enkele collega's van Khaled wasten een nieuwe witte vrachtwagen. De aanwinst gaf grote opwinding, alsof een lang verwachte gast gearriveerd was.

Zijn lage witte kantoorgebouw leek schrikbarend kwetsbaar te midden van de aanhoudende bombardementen. Een dreun veroorzaakte een zwart walmende kolom tussen de ingestorte huizenblokken. De restanten van de wijk verdwenen waar we bij stonden. De 27-jarige Khaled vertelde over zijn werk met de onthechte kalmte van iemand die te veel gezien heeft om zich nog op te winden. Na de recente dood van drie medewerkers in een bomaanval riep hij iedereen bijeen. "Jullie zagen collega's voor je ogen sterven. Het staat jullie vrij om op te houden met het werk." Geen van de mannen vertrok. En dus riep hij als er bommen dreunden wat hij altijd riep: "Laat nu alles achter, ook je angst. Daar, ergens onder die brokstukken wacht iemand op jullie."

Hajjo was een voormalig rechtenstudent, nu opereerde hij in een volkomen wetteloze wereld. Toen die ironie ter sprake kwam, etste een glimlach kraaienpootjes rond zijn ogen. “Een leven redden maakt gelukkig,” verklaarde hij zijn gedrevenheid. Als motto had de Civil Defence een spreuk uit de Koran: “wie een leven redt, redt de mensheid.”

Enkele weken later mailde hij hoe het team een van zijn meest tragische operaties had uitgevoerd. Na een bombardement door het Syrische leger haalden ze meer dan twintig gedode kinderen en onderwijzers en tientallen gewonden tussen de tekeningen en het speelgoed vandaan. Kort daarna kwam ook het onvermijdelijke nieuws dat het kantoor van Hajjo geraakt was.

De Myanmarese strijders uit het leger van Maung Saungkha wilden ook weten wat ik dacht over de toekomst van Syrië. Die vraag kwam op een moment dat veel Syriërs dachten dat er waarheid school in de slogan “Assad voor altijd.” Ik kwam in mijn antwoord niet verder dan dat ik het niet wist, maar dat onder de oppervlakte de weerstand verder broeide – net zoals dat in de lange geschiedenis van verzet in Myanmar vaak gebleken was.

Niet lang daarna stortte het Syrische regime in. Het nieuws van Assads overhaaste vlucht naar Moskou ging de wereld over. De Witte Helmen zijn in het huidige Syrië een reguliere reddingsdienst die uitrukt bij verkeersongevallen en bosbranden en ze hebben een eigen ministerie. Het verhaal over deze humanitairen en hun organisatie vind ik een van de hoopgevendste in de nog altijd ongewisse en complexe situatie in Syrië.

Sawsan, Maung Saungkha en Khaled zijn maar drie van de talloze mensen die ik leerde kennen terwijl de oorlog hun bestaan binnen denderde en hun leven een wending gaf die ze nooit hadden kunnen vermoeden. Ze deden er alles aan om menselijk te blijven in onmenselijke omstandigheden en slaagden daarin – ondanks alle butsen die ze opliepen. Ze maakten keuzes die verder reikten dan het eigen belang. Met die morele moed stegen ze boven zichzelf uit. Die ontmoetingen hielden me ook een spiegel voor. Wie zou ik geworden zijn als mijn wieg elders had gestaan? Welke keuzes zou ik gemaakt hebben?

Over naar mijn vak. Onder druk van de wetten van de vrije markt, de kijk- en oplagecijfers, worden journalisten steeds meer geacht zich te profileren. De oorlogsverslaggever moet niet langer een bescheiden getuige zijn die zich in dienst van het verhaal stelt, maar een verteller die prominent in beeld komt. Beelden van helm, schervest of boerka fungeren als *selling points*. Te pas en te onpas komt het “met gevaar voor eigen leven” als extra reclame voorbij. Superlatieven vieren hoogtij. Hij of zij is een ware Kuife die als eerste weer een land in durft, die als enige nog ter plekke is, die verslag doet vanaf het gevaarlijkste punt van de stad. Wie gewond raakt mag bij elke talkshow aanschuiven. Zo wordt oorlogsverslaggeving opgehemeld als de eredisie van de journalistiek en degenen die zich in de frontlinie wagen winnen het goud.

“Maar publiek wil ook meer weten over onze man of vrouw ter plekke,” zo luidt de argumentatie. En: “Die persoonlijke aanpak betreft mensen bij het verhaal.” Ik heb daar mijn twijfels over. Wie op sociale media kijkt, waar veel interactie tussen media en publiek plaatsvindt, ziet

vooral reacties in de trant van: “Wat moedig dat je daar bent.” “Pas je goed op jezelf?” “Fijn dat je weer thuis bent.” En veel minder vaak: “Wat een indringend verhaal vertelde je.” Of: “Ik heb veel opgestoken van je reportages.”

Ik geloof nog steeds dat de meesten van ons diep in hun hart liever niet prominent optreden in hun verslaggeving of in programma’s die uit zijn op goedkope heroïek. Onze berichtgeving over oorlog gebeurt immers uit vrije wil, met een retourticket op zak en in het besef dat dierbaren veilig zijn. Dat is niet te vergelijken met het werk van lokale journalisten en mediawerkers voor wie de oorlog niet alleen het onderwerp van hun verslagen, maar ook hun thuis is. Vrijwel ieder van ons kent het ongemak – of zelfs de schaamte – om hen in oorlogsomstandigheden achter te laten.

Een sober monument in een parkje bij de Normandische stad Bayeux maakt schrijnend duidelijk hoe veel groter de risico’s voor lokale media zijn. Voorbij een steen met een tekst van Simone de Beauvoir (“Se vouloir libre, c’est aussi vouloir les autres libres. One may only taste freedom when others around us are free”) bevindt zich een galerij van zuilen gegraveerd met namen. *Le memorial de reporters de guerre* is het enige monument ter wereld dat alle verslaggevers gedenkt die sinds 1944 stierven door oorlogsgeweld. Elk jaar worden nieuwe namen bijgeschreven. Gaza loopt op kop. Sinds 7 oktober 2023 zijn daar volgens de Verenigde Naties minstens 242 Palestijnse journalisten en media-professionals door Israelisch geweld gedood of vermoord.

Qua gelijkwaardigheid en samenwerking met de collega’s die in oorlogslanden wonen, valt er nog een wereld te winnen. Gelukkig

krijgen zij steeds vaker de credits die ze verdienen. En het is niet langer vanzelfsprekend dat internationale *smokejumpers* komen aanvliegen zodra de vlammen uit het dak slaan en weer vertrekken als de brand geblust lijkt.

Vanwege mijn werk in oorlogsgebieden hield ik een tijdje bij in welke bewoordingen Nederland berichtte over vluchtelingen en migratie. Het ging er niet al te best aan toe. “Een lading” als het vluchtelingen betrof, “instroom” als het over mensen die asiel aanvroegen ging, “hotspots” voor locaties in Griekenland die overvolle detentiecentra waren, en nog tal van andere ontmenselijkende of eufemistische termen die vaak hun oorsprong vonden in de kringen van de politiek. Inmiddels zijn die aanduidingen alleen maar verder ingeburgerd. Met “Terugkeerhub” als nieuwste verhulling in een plan om degenen die geen kans maken op asiel over te plaatsen naar landen waar mensenrechten worden geschonden.

De headlines konden er destijds ook al wat van: *Wat kost een vluchteling?* Of: *Waarom Zaltbommel niet het Raqqa aan de Waal is*. Wie meer voorbeelden zoekt hoe gevaarlijk taalgebruik stelselmatig mediaberichten binnensluipt, raad ik de posts van journaliste Zoë Papaikonomou op LinkedIn aan. Onvermoeibaar fileert ze headlines en teksten met haar rode pen. Meestal blijft een correctie uit, al heeft ze nog zo gelijk. Als media nemen we iedereen graag de maat. Zelfkritiek ligt vaak heel wat gevoeliger, dat blijkt maar weer.

De journalistiek heeft juist zelfreflectie nodig om geen luidspreker of echokamer voor xenofobie en uitsluiting te worden. Die noodzaak is er

meer dan ooit nu desinformatie over ‘de ander’ in alle hevigheid wordt rondgepompt. Des te belangrijker is het ook dat we onze maatschappelijke taak voorop stellen en publiek een blik blijven bieden op de wereld over de eigen grenzen heen. Verre oorden in oorlog dichterbij brengen stelt extra eisen aan de kunst van het vertellen. Daarvoor moeten we verder kijken dan de clichés van bloeddorstige strijders en weeklagende vrouwen die maar al te vaak worden opgevoerd.

We moeten de mensen in onze verhalen tot leven wekken in plaats van ze te reduceren tot snelle citaten. We moeten de overeenkomsten tussen hen en ons laten zien, en niet alleen maar de verschillen. Alleen dan geven we ons publiek de kans hun dagelijkse leven even stil te zetten en af te reizen naar die onbekende wereld. Met een verhaal dat hen niet verplettert of afstompt, maar dat hen beroert en tot nadenken stemt.

Laat mijn verhaal dan ook vooral een pleidooi zijn hoe een mooi en belangrijk vak beter kan. Zorgvuldiger, humaner, indringender, om een blik te bieden over de eigen grenzen heen. Juist in tijden waarin de roep klinkt om die veel te onverbiddelijk te sluiten. Journalistiek waarmee we een wereld laten zien waarvan we deel uitmaken, of we dat nu willen of niet. Dat is geen makkelijk antwoord, maar wel verreweg het beste antwoord op vijanddenken, populisme, stigmatisering en gemanipuleerde angsten.

Minka Nijhuis, 1 oktober 2026

Over Minka Nijhuis

Minka Nijhuis (1958) is sinds 1990 werkzaam als freelance journalist en auteur. Zij schrijft onder andere voor *NRC Handelsblad*, *De Groene Amsterdammer* en *MO*. Zij levert ook bijdragen voor radio en tv. Nijhuis werkt vooral in conflictgebieden en moeilijk toegankelijke landen, waaronder Syrië, Irak, Afghanistan, Birma (Myanmar) en andere landen in Zuidoost-Azië. Zij is gespecialiseerd in *slow journalism*, verhalende onderzoekende journalistiek, die laat zien wat er schuilgaat achter de dagelijkse nieuwsflitsen.

Nijhuis is auteur van zeven boeken: *Een theehuis in de jungle* (Contact 1995), over een verblijf bij Birmese rebellengroepen in de jungle; *Smokkelwaar* (Contact 1998), over reizen naar Centraal-Birma en ontmoetingen met Nobelprijswinnares Aung San Suu Kyi; *De erfenis van Matebian* (Contact 2000), het verslag van een jaar op Oost-Timor tijdens de turbulente periode rond het referendum van 1999; *Het huis van Khala, een familie in Bagdad* (Contact 2004, Balans 2008), een intiem portret van een Iraakse familie in een stad waar niets meer zeker is; *Birma, land van geheimen* (Balans 2009), over haar reizen door de ongewisse wereld van Birmese dissidenten met als rode draad de levensloop van Aung San Suu Kyi; *Weblog Afghanistan* (Balans oktober 2011), een bundeling blogs over het dagelijks leven in Afghanistan; en *Gekkenwerk, de zorgvuldige bewaarde geheimen van een oorlogsjournalist* (Nijgh & Van Ditmar 2020), een tragikomisch kijkje in de keuken van het vak. Nijhuis ontving diverse prijzen, waaronder De Prijs van het Vrije Woord (2017) voor haar gehele oeuvre en de aandacht voor mensenrechten in haar werk.

De jaarlijkse Franciscuslezing

Rond 4 oktober – de feestdag van Franciscus van Assisi († 1226) – vindt in Utrecht de jaarlijkse Franciscuslezing plaats: een inspirerende bijeenkomst waarin samenleving, geloof en actualiteit samenkomen. Een vooraanstaande spreker of spreekster verbindt de eigen visie op een urgent maatschappelijk vraagstuk met het gedachtegoed van Franciscus van Assisi. Wat is de betekenis van franciscaanse waarden voor actuele thema's als rechtvaardigheid, zorgzaamheid en duurzaamheid? Centraal staat de vraag hoe wij samen hoop handen en voeten kunnen geven en actief kunnen bijdragen aan het vormgeven van vrede in onze samenleving. Een avond vol verdieping, ontmoeting en nieuwe perspectieven.

Het Franciscaans Studiecentrum

Het Franciscaans Studiecentrum werd in 1985 opgericht door de drie franciscaanse orden in Nederland: Franciscanen, Conventuelen en Kapucijnen. Als onderdeel van Tilburg School of Catholic Theology doet het studiecentrum interdisciplinair onderzoek naar de intellectuele en spirituele traditie van Franciscus († 1226) en Clara († 1253) van Assisi. Dit in nauwe samenwerking met andere vakgebieden en in relatie tot de maatschappelijke thema's, met name brede welvaart. Het onderhoudt ook intensieve contacten met andere franciscaanse studiecetra, zoals de Fachstelle Franziskanische Forschung in Münster en het Franciscan Institute aan St. Bonaventure University, New York.

Zie voor meer informatie:

<https://www.tilburguniversity.edu/nl/onderzoek/instituten-en-researchgroepen/franciscaans-studiecentrum>

Hoe blijf je mens als de wereld onmenselijk wordt?

Wat gebeurt er wanneer oorlog en geweld het dagelijks leven binnendringen? Hoe blijf je mens in onmenselijke omstandigheden? En wat kan één mens betekenen tegenover de macht van een staat? In deze eerste jaarlijkse Franciscuslezing (2026) vertelt Minka Nijhuis over haar decennialange werk als schrijver en journalist in conflictgebieden en over de inzichten die het reizen tussen daar en hier haar brengen. Haar uitgangspunt vormen de persoonlijke kronieken zoals zij die optekent in tijden van oorlog. Vanuit haar ervaringen in conflictgebieden kijkt Nijhuis ook naar Nederland nu. Wat leert de verte ons over onze eigen samenleving? En welke rol en verantwoordelijkheid heeft de journalistiek in een tijd van oorlog, polarisatie en overvloed aan informatie? Een lezing over menselijkheid en macht, journalistiek en verantwoordelijkheid en over de vraag hoe we, ook wanneer de situatie uitzichtloos lijkt, hoop handen en voeten kunnen geven.

